

22.2.2021

EOAK/368/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

LAUSUNTO: SOTILASKURINPITOA JA RIKOSTORJUNTAA PUOLUSTUSVOIMISSA KOSKEVAN SÄÄNTELYN UUDISTAMINEN, TYÖRYHMÄN VÄLIMIETINTÖ

Puolustusministeriö on pyytänyt lausuntoa välimietinnöstä sotilaskurinpitoa ja rikostorjuntaa Puolustusvoimissa koskevan sääntelyn uudistamisesta.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset pääesikunnan ja poliisin itsenäisestä oikeudesta määrätä esitutkinta käynnistettäväksi. Lakiin ehdotetaan lisäksi useita muita pienehköjä muutoksia, jotka koskevat muun muassa muilta esitutkintaviranomaisilta saatavaa virka-apua sekä poikkeusolojen ja normaaliolojen häiriötilanteiden sääntelyä. Muutosehdotusten tarkoituksena on varmistaa sotilasrikosten esitutkintasäännösten ajantasaisuus sekä tehokas ja tarkoituksenmukainen viranomaisresurssien käyttö.

Totean pitäväni välimietinnössä ehdotettuja lisäyksiä ja muutoksia lähtökohtaisesti kannatettavina. Pidän tärkeänä, että esitutkinnan aloittamista koskeva päätös tehdään viipymättä aiheen siihen ilmetessä, sen sijaan, että asia tulisi siirtää kurinpitoesimiehen päätettäväksi. Tätä näkökohtaa ajatellen pidän perusteluna, että pääesikunnalla ja poliisilla olisi itsenäinen toimivalta esitutkinnan aloittamiseen.

Yksittäisinä pykäläkohtaisina huomioinani totean ehdotetun 28 b §:n osalta, tulisiko poliisilla olla mahdollisuus ilmoittaa esitutkintaa koskevasta päätöksestä vaihtoehtoisesti kurinpitoesimiehen ohella myös Pääesikunnan oikeudelliselle osastolle. Voinee olettaa, että yksittäisen joukko-osaston kurinpitoesimiehen selvittäminen poliisin toimesta voi olla joissain tapauksissa haastavaa (esimerkiksi harjoitus, jossa on osallistujia useista eri yksiköistä) ja sen selvittämisen yhteydessä voi olla vaara esitutkintaa koskevan tiedon leviämisestä sen suorittamista vaarantavalla tavalla.

Nähdäkseni säännöksen perusteluissa ei ole määritelty lähemmin ilmoitusvelvollisuuden sisältöä, kuten esimerkiksi esitutkintalain 3 luvun 6 §:n osalta on hallituksen esityksessä (HE 222/2010 vp, s 182) todettu: "Ilmoituksen tulisi sisältää siinä määrin riittävät tiedot epäillystä rikoksesta, että virkamiesoikeudellisiin toimenpiteisiin tai virkatehtävien suorittamiseen liittyvä harkinta voidaan viranomaisessa tehdä. Pykälä oikeuttaisi tällaisten tietojen antamiseen ja vastaanottamiseen".

Ehdotetun 38 a §:n osalta totean jäävän jossain määrin epäselväksi, miten voimassa olevan lain 38 §:ssä tarkoitettu poliisin antama apu eroaa poliisin antaman virka-avun käsitteestä. Sinällään ehdotetun pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että voimassa olevan lain 38 §:ssä säädetty poliisin antama apu koskee vain pääesikuntaa, mutta virka-apuun olisivat nyt ehdotetun säännöksen mukaan oikeutettuja myös muut Puolustusvoimien hallintoyksiköt.

Mielestäni säännöksen perusteluista tulisi selkiyttää varsinkin, kun otetaan huomioon, että poliisi tai muu viranomaislainen voi lähtökohtaisesti antaa virka-apua vain pyytäjän toimivallan mukaiseen toimenpiteeseen, kun taas voimassa olevan lain 38 §:ssä todetaan avun antamisen olevan mahdollista tilanteessa, jossa pääesikunnalla ei ole toimivaltaa lain 35 §:ssä tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen. Korostan tässä yhteydessä, että niin virka-avun pyytäjän kuin sen antajankin tulee tietää, millaisia tutkintakeinoja pyytäjä ylipäättään rikosten selvittämiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi on oikeutettu pyytämään. Poliisi voi antaa virka-apua vain pyytäjän toimivallan mukaiseen toimenpiteeseen.

Ehdotetussa säännöksessä on lisäksi todettu virka-avun antamisen edellytyksenä, että puolustusvoimilla on oikeus saada virka-apua, jos virka-avun antaminen voi tapahtua vaarantamatta virka-apua antavalle viranomaiselle säädettyjen muiden tehtävien suorittamista. Säännöksen perusteluista ei ilmene, mihin kyseisellä edellytyksellä tässä yhteydessä pyritään, kun esimerkiksi poliisilain 9 luvun 1 §:ssä ei ole säädetty poliisille mahdollisuutta kieltäytyä virka-avun antamisesta toiselle viranomaiselle, jos virka-avun täyttämisen edellytykset täyttyvät. Poliisilla on luonnollisesti olosuhteiden vaatiessa mahdollisuus asettaa tehtäviään tärkeysjärjestykseen, mutta tämäkään säännös ei mahdollista tehtävien hoitamatta jättämistä. Sen sijaan rajavartiolaiton 77 §:n 2 momentissa ja tullilain 100 §:ssä on virka-avun antamisen edellytykseksi säädetty, että se voi tapahtua vaarantamatta puheena olevalle viranomaiselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

Muilta osin minulla ei ole lausuttavaa asiassa.